

Cambridge Papers

MAREA CRIZĂ FINANCIARĂ: O diagnoză biblică

Paul Mills

CAMBRIDGE

JUBILEE
CENTRE
A BIBLICAL VISION FOR SOCIETY

MAREA CRIZĂ FINANCIARĂ: O diagnoză biblică

Paul Mills

Articol publicat în seria *Cambridge Papers*

Martie 2011

Traducător: Elena Neagoe

Editura Excelsior Art

2013

Originally published in *Cambridge Papers* series,
by The Jubilee Centre (Cambridge, U.K.) under the title
The great financial crisis: A biblical diagnosis
Volum 20, Number 1, March 2011.

@ 2011 by Paul Mills

All rights reserved.

Published with permission of The Jubilee Centre,
3 Hooper Street, Cambridge, CB1 2NZ, UK
www.jubilee-centre.org/cambridge_papers
Charity Registration Number 288783.

Ediția în limba română, publicată cu permisiune, sub titlul

Marea criză financiară:

O diagnoză biblică

de Paul Mills,

apărută sub egida Centrului Areopagus din Timișoara

Calea Martirilor nr. 104

www.areopagus.ro

cu sprijinul oferit de

European Christian Political Foundation.

Începând cu anul 2011, activitățile desfășurate de ECPF sunt susținute financiar de către Parlamentul European. Responsabilitatea pentru orice comunicare sau publicație redactată de ECPF, sub orice formă sau prin orice mijloc, revine organizației ECPF. Parlamentul European nu este responsabil pentru modurile în care va fi folosită informația conținută aici.

Coordonatori proiect:

Dr. Alexandru Neagoe, Dr. Paulian T. Petric

Toate drepturile rezervate asupra prezentei ediții în limba română. Prima ediție în limba română.

Traducător: Elena Neagoe

Editor coordonator: Dr. Paulian T. Petric

Cu excepția unor situații când se specifică altfel, pentru citatele biblice s-a folosit traducerea D. Cornilescu.

Orice reproducere sau selecție de texte din această carte este permisă doar cu aprobarea în scris a Centrului Areopagus din Timișoara. Dacă există vreo discrepantă între versiunea engleză și cea română, versiunea engleză are întâietate.

„Consider că instituțiile bancare sunt o mai mare amenințare la adresa noastră decât forțele armate.”
(Thomas Jefferson)

„Omul se naște liber, dar este mereu îndatorat.”
(Paul Mills - cu scuzele de rigoare față de Jean-Jacques Rousseau)

Rezumat

Tendința autodistructivă a sistemului financiar bazat pe împrumut a fost evidențiată în câteva articole anterioare publicate în seria *Cambridge Papers*.¹ Această lecție ne este predată încă o dată, sub forma unui act de răzbunare, de către actuala criză financiară. Având drept obiectiv diagnosticarea situației prezente, lucrarea de față sintetizează învățătura biblică despre datorie, dobândă și finanțe; totodată, articolul de față explică dintr-o perspectivă relațională ceea ce se întâmplă și propune, ca aplicații, soluții practice pentru creștini, biserică și societate.

Introducere

Criza financiară cu care se confruntă la ora actuală Statele Unite ale Americii și Europa demonstrează încă o dată pericolul extrem pe care îl reprezintă sistemul financiar bazat pe datorie. Chiar și guvernele unor țări aparent libere, precum Grecia și Irlanda, sunt subminate de acest sistem. Lucrarea de față prezintă o alternativă biblică la teoria financiară convențională, punând accentul pe aspectele relaționale. Această perspectivă nu este cu totul nouă. Mai degrabă, ea reafirmă poziția tradițională a bisericii cu privire la datorie și la dobândă – poziție menținută până în secolul al XVII-lea. De atunci, creștinii au ridicat rațiunea umană deasupra revelației biblice, ceea ce s-a

tradus prin faptul că Biserica nu a mai avut o voce profetică atunci când s-a intersectat cu criza financiară generată de datorii. Prin urmare, este vremea să rupem tăcerea.

Marea criză financiară din 2007 – 20??

Economia mondială trece prin cea mai grea încercare de la Marea Recesiune încoace. Guvernele contractează împrumuturi comparabile cu cele din perioade de război, fără însă a fi implicate în vreun război; băncile centrale au diminuat rata dobânzilor la cel mai jos nivel și achiziționează vaste cantități de titluri prin „tipărirea de bani”; se vorbește despre „războiul valutilor” prin care țările se luptă să-și deprecieze controlat valuta (reflectând bătăliile comerciale din jurul anului 1930). Ajutorul financiar dat băncilor și impunerea austerității fiscale amenință ordinea socială din Europa. Este foarte posibil ca, datorită crizei financiare, să asistăm la declanșarea unei perioade de creștere economică lentă în țările cu venituri mari, pe măsură ce îmbătrânirea populației se accentuează – așa cum s-a întâmplat în cazul revenirii anemice a Japoniei după căderea pieței imobiliare din anii 1980.

Cum a putut avea loc o asemenea calamitate, când politicienii se lăudau cu sfârșitul boom-ului și cu relansarea economiei? Pe lângă tendința nestăvilită a omenirii înspre mândrie și vanitate, este vorba totodată și de bunătatea lui Dumnezeu de a ne aduce din când în când cu picioarele pe pământ: ceea ce s-a întâmplat a avut de-a face cu formarea unei „bule de aer” a creditelor ipotecare în multe țări, care apoi s-a spart odată cu criza creditelor subprime din SUA, pentru ca apoi acest proces să ducă în final la căderea și discreditarea instituțiilor financiare. Cauzele imediate ale crizei vor fi probabil dezbătute în deceniile care urmează. Până acum, „suspecții principali” responsabili pentru decesul stabilității financiare sunt o combinație de

factori precum carențele de reglementare, relaxarea standardelor de acordare a creditelor ipotecare în SUA și în alte țări încurajate de compactarea ipotecilor în titluri de valoare, reducerea excesivă a dobânzilor de politică monetară în SUA între anii 2003-2006 și un excedent comercial menținut de țări precum China, Japonia (și altele) – excedent susținut deseori de o intervenție pe piața monetară.

Odată ce a devenit evidentă instalarea unei crize semnificative în 2007-2008, autoritățile fiscale și monetare au reacționat prin relaxarea reglementărilor bancare și contabile și prin inundarea cu lichidități a piețelor monetare, furnizând băncilor capital și oferindu-le garanție pentru împrumuturi, în timp ce ele însele se confruntau cu deficite majore – toate acestea pentru a împiedica colapsul acestui edificiu fragil. Autoritățile fiscale nu au fost dispuse să riște nici măcar căderea băncilor de talie mijlocie (precum Northern Rock și Bear Stearns) – pentru a-i proteja atât pe creditori, cât și pe cei care aveau depozite. Când s-a încercat partajarea pierderilor odată cu falimentul firmei Lehman Brothers, sistemul financiar global a intrat în stop cardiac, fapt care a determinat direcționarea de ajutoare financiare către AIG, cele mai mari zece bănci americane, General Motors, Chrysler, Royal Bank of Scotland și Lloyd Bank.

Așa se face că sistemul financiar îi învață pe alții principiile pierderii și falimentului din cadrul „pieței libere”, dar evită să le aplice în cazul său. În ciuda faptului că însăși existența acestui sistem se bazează pe ajutoare financiare și pe asistența acordată contribuabililor, managerii continuă să se remunereze pe ei înșiși extrem de bine, uitând aparent de obligațiile lor sociale și morale mai largi. Având în vedere o astfel de ipocrizie și de nedreptate fățișă, nu este de mirare că intrăm într-o perioadă turbulentă din punct de vedere politic, în care însuși viitorul țărilor bazate pe economia de piață este nesigur.

Alternativa biblică pentru finanțe

Există o cale mai bună, dar pentru a o urma este necesar să ai curajul de a pune sub semnul întrebării chiar fundamentele pe care au fost construite finanțele în ultimele patru secole. Nu este vorba de o inovație radicală, ci de o reîntoarcere la modul în care biserica a înțeles problema finanțelor în primele trei sferturi ale istoriei sale.²

O scurtă introducere în etica relațională biblică

Înainte de a putea demonstra însă acest fapt, trebuie explicat modul în care textul biblic va fi abordat – iar aceasta pentru că poruncile biblice legate de datorie și dobândă sunt înrădăcinate în legea din Vechiul Testament. Deși aceste învățături sunt întărite și extinse în scrierile profeților și în evanghelii, de prea multe ori aplicarea lor este respinsă de creștini sub pretextul că ele sunt parte a legii vechi-testamentare și nu sunt relevante pentru economia „modernă.” După cum am argumentat în altă parte, deși trebuie să avem grijă la modul în care aplicăm aceste texte, legea din Vechiul Testament continuă să aibă relevanță ca fundament al eticii sociale creștine și al politicii publice. Așa cum am prezentat în altă parte,³ e de ajuns să spunem că discuția următoare se bazează pe următoarele observații:

- Toți suntem creați după chipul lui Dumnezeu, care este un Dumnezeu în comuniune, prin relațiile desăvârșite dintre Persoanele Sfintei Treimi. De aceea, toată viața trebuie privită printr-o prismă relațională, având în vedere „porunca cea mai mare” de a-L iubi pe Dumnezeu și pe aproapele nostru (Matei 22:34-40) – și nu banii (Matei 6:24). Simplu spus, „mă relaționez, deci exist”.
- Legea vechi-testamentară este locul în care acest „principiu al dragostei” este pus în practică și totodată sursa din care el derivă (Deuteronom

6:5; Levitic 19:18). Principiul acesta are relevanță eternă pentru că prefigurează și arată spre lucrarea lui Cristos desfășurată în cadrul instituțiilor și normelor sociale (Matei 5:17-20).

□ Legea a fost revelată pentru a întruchipa înțelepciunea lui Dumnezeu, așa încât poporul Israel să poată trăi ca „lumină a neamurilor” (Isaia 42:6), iar neamurile să vină să I se închine lui Dumnezeu (Deuteronom 4:6). Legea a fost dată pentru toate popoarele, nu doar pentru Israel.

□ Legea vechi-testamentară nu este idealistă sau utopică. Ea a fost dată cu intenția de a reduce răul (1 Timotei 1:9-11) în condițiile împietririi inimii oamenilor (Marcu 10:5).

Ținând cont de toate aceste lucruri, creștinii trebuie să înțeleagă ce spune Biblia despre bani și despre finanțe dintr-o perspectivă relațională, dar totodată cu așteptarea de a găsi călăuzire practică.

1. Datoria

Această perspectivă transformă felul în care înțelegem învățătura Bibliei despre finanțe și clarifică ceea ce se întâmplă cu adevărat în criza financiară:

*A „împrumuta gratuit” unui nevoiaș este un act de dragoste și de bunătate față de semenii. Textul biblic este plin de îndemnuri și de binecuvântări promise pentru cei care „împrumută gratuit” celor aflați în nevoie.⁴ Într-adevăr, împrumutul fără dobândă pare să fi fost un element esențial pentru sistemul de bunăstare din Vechiul Testament. Era datoria rudelor apropiate să acorde împrumuturi rudeniilor lor aflate în nevoie și să le răscumpere din datorie. Prin urmare, a fi îndatorat *per se* nu era ceva rău sau păcătos. Datoria putea să apară ca urmare a unei nenorociri sau a unei pronunțări*

judecătorești greșite. Indiferent de cauză, ea era o ocazie de binecuvântare pentru cei care săreau în ajutor, fără a cere dobândă. Domnul Isus a făcut această provocare mai radicală pentru ucenicii Săi, îndemnându-i să împrumute chiar și dușmanilor, „fără a aștepta înapoierea împrumutului”, ceea ce înseamnă în principal să nu insiste asupra înapoierii împrumutului sau asupra vreunui beneficiu reciproc (Luca 6:34-35).

Plătirea datoriei este o obligație serioasă. Cel care dă cu împrumut își ia în mod legitim măsuri de siguranță pentru a impune returnarea împrumutului,⁵ iar imposibilitatea ulterioară de a plăti poate avea ca rezultat robia cu scopul acoperirii datoriei.⁶ A lua cu împrumut presupune o promisiune solemnă de plată. Neîndeplinirea acestei obligații este echivalentă cu ruperea unui „jurământ” sau a unei „legături”. Prin urmare, „cel rău ia cu împrumut și nu dă înapoi” (Psalmul 37:21), iar Pavel îi îndeamnă pe creștinii din Roma: „să nu datorați nimănui nimic” (Romani 13:8).

A fi îndatorat este echivalent cu a fi sclav, datorită promisiunii solemne de a plăti înapoi. De aici, „bogatul stăpânește peste cei săraci și cel ce ia cu împrumut, este robul celui ce-i dă cu împrumut” (Proverbe 22:7). Cel care dă cu împrumut dictează termenii, în timp ce acela care ia cu împrumut își sacrifică libertatea financiară. Cu toate acestea, sistemul nostru financiar pretinde că, dacă facem cheltuieli pe credit, libertatea noastră personală crește. Cu toate disimulările lumești, realitatea este opusul reclamei. Societatea noastră ridică în slăvi libertatea individuală, în timp ce simultan o subjugă prin datorie.

Idealul lui Dumnezeu pentru cei creați după chipul Lui este să fie liberi de orice obligații în așa fel încât să se poată dedica administrării creației. Prin urmare, legea Vechiului Testament instituie anularea periodică a datoriilor și eliberarea sclavilor

îndatorați la fiecare șapte ani⁷ și obligă bărbatul responsabil cel mai apropiat ca rudenie să acționeze în baza statului de „rudenie răscumpărătoare” și să răscumpere pe cel sărăcit sau pământul acestuia.⁸ Odată cu Anul de Veselie (Levitic 25), Vechiul Testament instituie o adevărată „societate a proprietății”, unde toți au acces la proprietate și la mijloacele de producție, fără datorii, cel puțin o dată în timpul vieții lor de adulți (Mica 4:4).

2. Dobânda

De vreme ce datoria este înțeleasă ca „sclavie”, nu este surprinzător faptul că Biblia este clară cu privire la faptul că dobânda nu se poate percepe legitim asupra unui împrumut acordat unui concetățean, pentru că o asemenea faptă înseamnă să profiți de „sclavia” altuia și este implicat un act lipsit de dragoste. Cunoaștem aceste lucruri instinctiv din propria experiență. Dacă împrumutăm pe un vecin sau pe un membru al familiei și căutăm să percepem dobândă, suntem zgârciți, nu mărinimoși. În legea vechi-testamentară, dobânda⁹ a fost interzisă în cadrul comunității israelite, în special în contextul împrumutării săracului (Exodul 22:25; Levitic 25:36,37), dar și în împrumuturile dintre concetățeni (Deuteronom 23:19). Această interdicție este confirmată ulterior de David (Psalmul 15:5), Ezechiel (18:8, 13, 17; 22:12) și Neemia (5:1-13). A percepe dobândă este un gest de nebunie și atrage pedeapsa lui Dumnezeu (Proverbe 28:8).

După cum am văzut, Domnul Isus consideră drept subînțeles faptul că împrumutul fără dobândă prelua în societatea iudaică și radicalizează învățăturile Vechiului Testament pentru ucenicii Lui (Luca 6:34, 35). Mai mult, El chiar condamnă perceperea dobânzii în pilda talanților (Matei 25:14-30) și în pilda celor zece poli (Luca 19:11-17). În cea de-a doua pildă, în contrast cu robii care și-au

asumat riscul investiției cu resursele stăpânului lor, robul cel rău este judecat pentru că nu a riscat nimic. În decursul acestui proces, Isus descrie perceperea dobânzii de la depozitele bancare ca însemnând „a secera unde n-ai semănat” (deci în mod inerent ceva nedrept și exploatare); este ceva ce oamenii „asprii” fac. Astfel, dobânda este descrisă drept ceva contradictoriu cu dragostea față de Dumnezeu și față de semenii.

3. Capital social, parteneriat și rentă

Corolarul celor spuse mai sus este că investițiile financiare care împart profitul sau pierderea prin parteneriate sau capital social¹⁰ sunt încurajate atâta timp cât orice profit rezonabil este obținut în mod corect. Astfel de aranjamente recunosc explicit faptul că profitul este incert și nu presupus drept ceva sigur. În plus, un venit de la o proprietate poate fi derivat din rente și chirii. Exodul 22:14-15 descrie un contract de împrumut unde prețul chiriei este o compensare pentru proprietar și reprezintă prețul riscului de a închiria un bun deținut. Sunt luate în considerare și contractele de concesiune a pământului (Leviticul 25:14-16, 29-31).

De ce se face o asemenea distincție între dobânda percepută la împrumuturi și venitul din distribuția profitului adus de investiții sau chirii? Răspunsul se află în alocarea riscului în cadrul diferitelor forme de contract. În cadrul unui împrumut, proprietatea lucrului împrumutat și obligațiile asociate cu el sunt transferate celui care ia cu împrumut, în timp ce la un parteneriat cu distribuția profitului sau la un contract de închiriere, proprietatea și riscul rămân la furnizorul de finanțe sau la deținătorul proprietății. Un venit din investiția financiară este justificat doar dacă este dobândită proprietatea legală, concomitent cu riscul pierderii. În contrast cu „teoria valorii – muncă” a lui Marx, distincția pe care o face Vechiul Testament se bazează pe

„riscul și responsabilitatea din teoria capitalului” – investiția financiară trebuie să-și „câștige” venitul prin faptul că își asumă și riscurile implicite ale proprietății.

4. O posibilă obiecție

Cea mai dificilă problemă pentru biserică a fost găsirea unei posibilități de a aplica învățăturile credinței creștine în contextul mai larg al societății. Însuși textul din Vechiul Testament conține o excepție în ce privește împrumutul cu dobândă – și anume împrumutarea celor din afara comunității lui Israel (Deuteronom 23:20), precum și o excepție la anularea împrumuturilor din al șaptelea an (Deuteronom 15:3). Mai mult, dacă împrumutul cu perceperea dobânzii nu este inerent imoral, de ce nu acceptă creștinii că acesta este „modul în care lumea funcționează” și să nu mai reacționeze la această stare a lucrurilor?

Răspunsul are două părți. În primul rând, din punct de vedere pragmatic, poate oare să „funcționeze” un sistem financiar bazat pe îndatorare? Cu alte cuvinte, alocă el resurse în mod eficient și este suficient de rezistent la șocuri fără ajutor din exterior? Dacă legea vechi-testamentară revelează înțelepciunea lui Dumnezeu în legătură cu o societate, atunci ar trebui să observăm că încălcarea ei are consecințe negative. Stricăciunea pe care o remarcăm în jurul nostru – o trăsătură recurentă a sistemelor bazate pe datorie¹¹ – confirmă înțelepciunea legii. În al doilea rând, dacă înțelegem că relațiile sănătoase ar trebui să fie prioritare în cadrul politicii publice, trebuie să ne punem întrebarea dacă ele se regăsesc într-un sistem financiar bazat pe datorie. Aceasta este întrebarea asupra căreia ne vom îndrepta atenția în continuare.

Critica relațională a finanțării pe bază de împrumut

Care sunt punctele slabe ale finanțării bazate pe împrumut, din perspectiva poruncii de a iubi pe Dumnezeu și pe semenii?

În ce privește relația noastră cu Dumnezeu, trebuie să ne amintim că „banii” sunt un idol periculos, care caută să-L înlocuiască pe Dumnezeu ca parte centrală a închinării noastre (Matei 6:24). În contextul dobânzii, susținem cu tărie că „timpul înseamnă bani” și credem astfel că persoana care a luat cu împrumut trebuie să plătească prețul pentru banii împrumutați pentru perioada în care i-a folosit. Cu toate acestea, chiar și o scurtă reflecție arată că, în practică, într-o lume decăzută, simpla trecere a timpului nu realizează nimic și nu aduce nimănui beneficii. Blestemul (și legea a doua a termodinamicii) înseamnă că bunurile fizice se deteriorează aproape invariabil și scad în valoare odată cu trecerea timpului. Munca omului și buna administrare în timp sunt mai degrabă cele care „adaugă valoare”. A taxa doar pentru transferul de bani pentru o perioadă de timp înseamnă „să seceri unde nu ai semănat”.

Cu atât mai mult, în contextul crizei curente, finanțarea axată pe dobândă se bazează pe ipoteze legate de viitor. Cei care iau cu împrumut speră că vor avea mijloacele necesare pentru a plăti, în timp ce aceia care dau cu împrumut cred că siguranța poziției lor și mutualizarea riscului înseamnă că dobânda percepută va acoperi orice fel de lipsuri. În esență, finanțarea pe bază de împrumut se axează pe emiterea de presupuneri legate de viitor și emiterea de promisiuni bazate pe acele proiecții. Totul decurge bine atunci când este vorba de o perioadă propice, dar fragilitatea sa inerentă iese la iveală când (în mod inevitabil) apar șocuri, iar atunci sistemul împrumuturilor face să se amplifice criza și costurile sale.¹² În schimb, sub

autoritatea lui Dumnezeu, trebuie să ne asumăm o atitudine umilă cu privire la viitor, pentru că doar El cunoaște cu exactitate viitorul (Proverbe 27:1). Faptul că noi ne lăudăm cu privire la profitul viitor este considerat „rău” (Iacov 4:13-16). Dacă noi am ordona sistemul financiar în jurul contractelor capital, care nu conțin supoziții legate de venituri viitoare și absorb șocurile mai degrabă decât să le amplifice, acest sistem ar fi mai mult mai puternic.

Problemele legate de finanțarea prin împrumut ating însă cotele cele mai critice în **relațiile noastre cu semenii**. Așa cum am observat, obligația serioasă care decurge dintr-un împrumut se traduce, din perspectiva Bibliei, prin faptul că persoana care ia cu împrumut devine înrobită. A profita din înrobirea altora este una dintre cele mai mari atrocități și cu toate acestea, se întâmplă în cazul fiecărui împrumut purtător de dobândă, odată ce sunt date la o parte intermedierea și confuzia. Poate că ne consolăm gândindu-ne la faptul că prin intermediul unei bănci suntem absolviți de o asemenea imoralitate. Totuși, din perspectivă relațională, este chiar și mai rău pentru că nu știm pe cine subjugă banca în numele nostru, felul în care oamenii sunt tratați, cum sunt sechestrare casele și ce afaceri sunt declarate falimentare în numele nostru. Ne-am renegat obligația de bună administrare – aceea de a ști cum sunt folosiți banii lui Dumnezeu aflați în grija noastră. Cu siguranță, aceasta este ceea ce fac oamenii „aspri”.

În ceea ce privește economia în sens larg, finanțarea prin împrumut este simplă, ieftină și aparent „eficientă” pentru că reduce informațiile care trebuie să circule între furnizorul și beneficiarul finanțării. Problema care apare este, așa cum am văzut recent în propria noastră experiență din 2007, că sistemul bazat pe credite și băncile sale supraviețuiesc doar ținând economia ostatică și trecând costurile falimentelor în seama terților neinformați sau lipsiți de autoritate. Aceștia

pot fi creditorii neplătiți în cazul falimentelor; contribuabilii (prin subvenționarea incapacității de plată a companiilor, ajutoare financiare și subvenționarea băncilor care păreau a fi „prea mari ca să cadă” sau acordarea de împrumuturi altor țări care se confruntă cu lipsuri); cei care economisesc și cărora li se cere să accepte o rată de rentabilitate mică sau negativă pentru a-i salva mai departe pe cei care iau împrumuturi; deținătorii de monedă care văd cum băncile centrale „tipăresc bani” pentru a asigura inflația – toate acestea doar pentru a împiedica de la colaps edificiul datoriilor. Ca atare, sistemul creditării instituționalizează injustiția și exploatarea.

Într-adevăr, se poate afirma că avem un sistem financiar dedicat inflației,¹³ pentru că un sistem bazat pe creditare nu poate supraviețui dacă prețurile scad pe o perioadă de timp susținută (așa cum s-a întâmplat în timpul Marii Recesiuni). Băncile centrale vor face tot posibilul să stopeze scăderea prețurilor pentru a împiedica creșterea valorii juste a creditelor. Chiar dacă bunurile ieftine ar fi în mod normal considerate ca fiind un „lucru bun”, în lumea noastră fundamentată pe creditare, care este întoarsă pe dos și unde negrul este alb, scăderea prețurilor este un „lucru rău”.¹⁴ Totuși, dacă finanțarea nu ar fi avut la bază dobânda, rentabilitatea capitalului ar fi putut absorbi fluctuațiile de la nivelul prețului fără să producă prejudicii la scară mai largă. Fără îndoială că ar exista încă fluctuații economice, dar ele nu ar fi amplificate de ciclul creditării, iar sistemul ar putea supraviețui cu un nivel stabil al prețului pe termen lung.¹⁵

Biblia condamnă în mod sistematic perceperea dobânzii în cazul unui împrumut, dar în definitiv textul nu oferă nici un motiv pentru această interdicție; ținând cont de experiența noastră amară, putem observa încă o dată că există motive economice și financiare solide. Prin despărțirea

relației între cel care dă cu împrumut și cel care ia cu împrumut, sistemul bazat pe creditare economisește în ceea ce privește costurile pe termen scurt, pentru ca apoi să le impună pe termen lung asupra terților nevinovați.

Aplicații

Cum ar trebui să aplicăm noi alternativa radicală a Bibliei asupra finanțării în lumea de azi? Ea ar avea implicații de anvergură pentru managementul banilor proprii, a finanțelor bisericii și pentru politicile publice.

1. Finanțele personale

La nivel individual sau familial, aceste instrucțiuni biblice ne îndreaptă atenția spre faptul că ar fi bine să nu ai datorii. În timp ce în unele situații, îndatorarea poate fi inevitabilă și nu este păcătoasă *per se*, ea îl plasează pe cel care ia cu împrumut în „robie”, acesta având obligația morală de a rambursa. Nivelurile înalte ale datoriilor și îngrijorările care decurg din acestea ne constrâng în slujirea noastră pentru Dumnezeu în ce privește alegerea unei cariere, datorită faptului că forțează soțul și soția să lucreze amândoi – situație care poate duce la presiuni maritale și la divorț. Intenția clară a lui Dumnezeu cu privire la copiii Săi este ca aceștia să se bucure de libertatea care vine din mântuire și să nu fie înrobiți sau să se înjuge cu necredincioșii.¹⁶ Prin urmare, ar trebui să limităm consumul pentru a putea dăruia (Efeseni 4:28) și să economisim pentru a ieși din datorii cât mai repede posibil. Dacă ocupi o casă, caută alternative pentru a evita un credit ipotecar sau dacă l-ai contractat deja, minimizează-i mărimea (chirie, leasing imobiliar¹⁷ sau ajutoare financiare de la rude sau prieteni).

Apoi, folosește banii pentru a investi în relații autentice de prietenie mai mult decât pentru a-ți

maximiza profitul. Împrumută fără dobândă pentru a-i ajuta pe alții să scape repede de datorii; acordă un ajutor material unei rude ca să-și poată minimiza creditul ipotecar pentru casă sau investește într-o afacere de familie sau locală pentru a susține locuri de muncă și implicit economia locală. Bineînțeles că toate aceste acțiuni bune trebuie echilibrate cu prudență și înțelepciune, beneficiind și de sfaturile altora. Nu ar trebui ca închinarea la Mamona să ne priveze de binecuvântarea promisă celor care împrumută altora fără dobândă.

Atunci când iei o decizie privitoare la felul în care să-ți investești banii, încearcă să folosești principiile enumerate mai sus pentru a-ți ghida alegerile.¹⁸ Încearcă să eviți perceperea dobânzii (prin intermediul băncilor sau obligațiunilor), caută să deții proprietăți sau titluri de participare și asigură-te că știi în ce investești resursele lui Dumnezeu. Este posibil să nu aducă cel mai bun profit financiar, dar vor fi cuprinse principii relaționale pozitive sub formă monetară.¹⁹

2. Finanțele bisericii

Majoritatea acestor principii se aplică în mod similar și finanțelor unei biserici și trebuie implementate poate cu și mai mare atenție de dragul conștiinței „fratelui mai slab”. Mai mult, bisericile și comunitățile religioase nu ar trebui să se îndatoreze și să fie astfel „înjugate cu necredincioșii”. Comunitățile religioase ar trebui să ia în considerare strângerea de fonduri pentru împrumuturi fără dobândă în plus față de ajutoarele financiare acordate celor nevoiași. Membrii pot fi învățați cum să asigure consiliere financiară în cadrul bisericii și al comunității. Orice economii esențiale pe termen lung ale bisericii ar trebui să fie deținute sub forma de proprietăți sau capital – iar întrebuințarea acestora trebuie să fie bine cunoscută de către biserică. Dacă biserica sau comunitatea religioasă din care credincioșii

fac parte nu poate urma aceste principii, creștinii ar trebui să urmărească reformarea sistemelor de conducere până când aceste principii pot fi implementate.

3. Politicile publice

Așa cum s-a demonstrat, argumentele pentru a lua în serios Biblia cu privire la dobândă și la datorie vizează nu doar credința care întruchipează voia lui Dumnezeu pentru poporul Său, ci și înțelepciunea practică a Bibliei. Societățile o ignoră spre prăbușirea lor. Scopul ultim înfățișat în sistemul financiar biblic este acela de a duce la o societate cu datorie minimă pe termen lung, cu investiții canalizate spre credite fără dobândă, contracte de închiriere și contracte de capital. Acest obiectiv radical influențează aproape orice domeniu al politicii financiare. Iată câteva sugestii:

- **Companiile:** reformarea sistemului de impozitare corporatist pentru eliminarea reducerilor de la plata impozitelor acordate în domeniul finanțării pe bază de datorie. Această măsură ar stopa recompensarea băncilor și companiilor pentru riscurile asumate prin speculații financiare; ar falimenta ciclul afacerii în sectoarele de finanțare prin împrumut (în principal proprietatea comercială); ar frâna creșterea artificială a mărimii unei companii (prin preluarea prin împrumuturi) și ar elimina mult din reducerea de la plata impozitelor a firmelor cu capital privat.
- **Băncile:** asigurarea băncilor așa încât pierderile să fie preluate tot de instituțiile bancare. Așa cum se prevede în reformele procedurale în curs de apariție, băncile trebuie să fie atât de bine capitalizate și atât de sigur structurate, încât orice pierderi să fie suportate de acționari, nu de contribuabili. Băncile trebuie să fie suficient de simple ca structură încât, în condițiile unei

crize, să poată fi protejate, iar instituțiile mari să fie obligate să se divizeze sau să fie atât de mult penalizate pentru dimensiunea lor încât să fie nevoite să se restrângă. Orice instituție aducătoare de profit care este „prea mare ca să falimenteze” este „prea mare ca să existe”, iar supraviețuirea ei devorează baza morală a unei economii de piață. Cu toate acestea, astfel de reforme ne vor ajuta doar în parte să scăpăm de iluzia că putem economisi la o bancă și așteptăm profit în vremuri bune, dar suntem protejați de pierdere în vremuri rele. Pentru a aborda această problemă în întregime, ar însemna să împărțim o bancă într-un serviciu de plăți garantate care administrează conturile curente și o ramură de investiții care are economii de tipul fondurilor mutuale recompensate cu dividende mai degrabă decât cu dobânzi.²⁰

- **Gospodării:** încurajarea formelor de finanțare a caselor care să nu fie axate pe credit (mai precis contract de leasing/leasing-to-buy) prin înlăturarea oricăror reduceri fiscale rămase pe ipoteci și facilități ale autorităților de reglementare. Pentru a aborda problema robiei financiare a tinerilor, trebuie să dezvoltăm alternative la creditele acordate studenților – fie prin granturi, burse de studiu, amânări fiscale pentru părinții care plătesc școala copiilor sau suprataxarea absolvenților.

- **Guvernul:** prevenirea îndatorării crescânde a generațiilor viitoare prin reforme fiscale. Acestea ar putea lua forma unor angajamente constituționale sau legislative pentru scăderea ratei împrumuturilor – PIB, având o monitorizare independentă ca să se asigure controlul acumulării de împrumuturi. Ar trebui de asemenea reformată finanțarea proiectelor de dezvoltare (și alte fluxuri

internaționale de capital) care să aibă la bază participațiile de capital sau împărțirea chiriiilor mai degrabă decât împrumutul.

Tranziția înspre un sistem financiar fără datorii ar fi încărcată cu costuri și dificultăți și în cele din urmă s-ar putea ca ea să nu fie realizabilă. Desigur, există pași practici care pot fi făcuți pe parcurs (precum consorțiile de creditare și micro-finanțare) și care pot ameliora multe din lucrurile rele ale creditului, păstrând în același timp perceperea dobânzii. Dacă societatea nu va avea însă ca ideal și ca busolă călăuzitoare eliberarea de datorie, ea va rămâne prinsă în mlaștina pragmatismului, crezând în van că va putea reforma un sistem care își demonstrează în mod repetat contradicțiile inerente și tendințele de autodistrugere.

Concluzie

Intenția lui Dumnezeu pentru cei creați după chipul și asemănarea Lui este ca ei să se bucure de libertate și de administrarea banilor și a bunurilor. În schimb, noi ne-am îndatorat pe noi înșine și pe alții, inversând în acest proces sensibilitățile noastre morale și obișnuite, repetând iar și iar aceleași greșeli ale boom-urilor și ale falimentelor alimentate de datorii. Intenția lui Dumnezeu nu a fost însă doar eliberarea noastră financiară. Scopul Său ultim a fost să încorporeze principiul evanghelic al datoriilor iertate și al răscumpărării sclavilor îndatorați.²¹ Cristos ne-a anulat pe cruce certificatul de datorie (Coloseni 2:13-14). Creștinii ar trebui să caute un viitor lipsit de datorii pentru ei înșiși, pentru biserică și pentru societate, ca ei să devină astfel un indicator înspre plinătatea și libertatea vieții răscumpărate cu adevărat.

Dr. Paul Mills a absolvit științele economice la Universitatea Cambridge și a lucrat în calitate de cercetător la Jubilee Centre înainte de întoarcerea sa la Universitate. De la finalizarea doctoratului, lucrează ca economist specializat în finanțe. Părerile exprimate aici sunt în întregime personale și nu reflectă pe cele ale vreunei organizații.

Note

[1] Vezi P. S. Mills, „The Ban on Interest: Dead Letter or Radical Solution?”, *Cambridge Papers*, 1993, vol. 1, nr. 4 și „Divine Economy”, *Cambridge Papers*, 2000, vol. 9, nr. 4.

[2] Datorită restricțiilor de spațiu, această lucrare are o abordare limitată a textelor și a aplicației lor. Pot fi găsite argumente mai nuanțate în alte lucrări din seria *Cambridge Papers*.

[3] Vezi C. J. H. Wright, *Old Testament Ethics for the People of God*, IVP, 2004; M. Schluter și J. Ashcroft (ed.), *Jubilee Manifesto*, IVP, 2005; T. Keller, *Generous Justice*, Hodder & Stoughton, 2010, p. 25 ș.m.d.

[4] Levitic 25:35, 36; Deuteronom 15:7-11; Psalmii 37:26; 112:5; vezi și Proverbe 28:8.

[5] Exodul 22:26-27; Deuteronom 24:10-13.

[6] 2 Împărați 4:1 (și cont.); 6:5; Matei 18:23-35.

[7] Exodul 21:2-4; Deuteronom 15:1-3, 12-15; vezi și Neemia 10:31.

[8] Levitic 25:25, 47-48; vezi și Rut 4.

[9] În limba ebraică nu există nici o distincție între dobândă moderată și „camătă” excesivă sau dobândă exploatare. Cuvintele *neshek* („mușcătură de șarpe”) și *tarbith* („creștere”) nu conțin nici o conotație legată de rata exorbitantă, iar aceasta a fost înțelegerea tradițională evreiască și creștină a textelor. Există o greșeală de traducere în această privință la versiunile Bibliei care recurg la termenul de dobândă „excesivă”.

[10] „Echitatea” sau capitalul social presupune investirea într-o companie sau afacere în care acționarii exercită responsabilități de proprietate, se bucură de profit sau suferă pierderi.

[11] C. M. Reinhart și K. S. Rogoff, *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton, Princeton University Press, 2009.

[12] Vezi Mills, 1993, op. cit.

[13] De când Marea Britanie a părăsit Etalonul Aurului în 1914, prețurile au crescut cu 7300%. Deși băncile centrale au datoriat de a menține o inflație scăzută și stabilă, în practică acest lucru înseamnă menținerea inflației în jur de 2% pe an. Rezultatul nu este doar acela de înjumătățire a valorii reale a monedei la 35 de ani, dar băncile centrale tind să ajusteze șocurile inflației ascendente prin introducerea unei tendințe inflaționiste.

[14] Un alt exemplu de moralitate inversată a datoriei induse

este atitudinea culturală față de prețul caselor. Majoritatea caselor fiind cumpărate cu credit, cumpărătorii au un profit cu atât mai mare cu cât prețurile cresc. Astfel, prezumția fermă a politicienilor și jurnaliștilor este că ridicarea prețului la case este un „lucru bun”. Cu toate acestea, locuința este una dintre necesitățile vieții. Cum ar putea atunci să fie un lucru benefic ca prețul locuințelor să crească, în special pentru cei care au un venit mic?

[15] Unii creștini argumentează în favoarea întoarcerii la banii cu valoarea acoperită de metal pentru a contracara inflația. Totuși trebuie să fim atenți ce ne dorim, deoarece prin reîntoarcerea la etalonul aurului fără a debarasa mai întâi sistemul financiar de datorii, riscăm o repetare a anilor 1930. Modelul din Vechiul Testament este mult prea complex și sofisticat pentru a crede că putem selecta din el doar elementele care ni se potrivesc.

[16] Romani 8:21; Galateni 5:1; 1 Corinteni 7:23; vezi și 2 Corinteni 6:14.

[17] Deși nu sunt disponibile la scară largă în Marea Britanie, aranjamentele „lease-to-buy” sunt o alternativă la creditele ipotecare. În acest caz, locatarul acumulează dreptul de proprietate asupra unei proprietăți și împrumută diferența de la un finanțator.

[18] Pentru o discuție mai detaliată, vezi P. S. Mills, „Investing as a Christian”, *Cambridge Papers*, 1996, vol. 5, nr. 2.

[19] Luca 16:9; 1 Timotei 6:18–19.

[20] P. S. Mills și J. Presley, *Islamic Banking: Theory and Practice*, MacMillan, 1999.

[21] Matei 6:12; 18:23–35; Luca 7:41–43.

Articolele din seria *Cambridge Papers*
publicate în 2013 de către
Centrul Areopagus din Timișoara,
cu sprijinul oferit de
European Christian Political Foundation:

Faith versus Prudence? Christians and Financial Security

(Paul Mills)

Is Capitalism Morally Bankrupt? Five moral flaws and their social consequences

(Michael Schluter)

Relationism: Towards Christian Values in Public Life

(Michael Schluter)

Roots: biblical norm or cultural anachronism?

(Michael Schluter)

Secularisation: is it inevitable?

(John Coffey)

The Great Financial Crisis: A biblical diagnosis

(Paul Mills)

Află mai mult pe:
www.excelsiorart.ro

ISBN 978-973-592-321-1

9 789735 923211

Centrul de Educație Creștină și Cultură Contemporană Areopagus
Calea Martirilor 104, Timișoara
www.areopagus.ro